

Література

1. Конституція України від 28.06.1996р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show> .
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997р. № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/page6>
3. Борденюка В. Деякі аспекти співвідношення місцевого самоврядування, держави і громадянського суспільства в Україні / В. Борденюк // Право України. – 2001. – №12. – С. 24-27.

Інна Анатоліївна Шимко – студентка I курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Світлана Андріївна Лубенець** – викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Загальносвітова тенденція погіршення рівня свободи преси та слова, зафіксована у звітах міжнародних організацій, зокрема таких, як «Репортери без кордонів», Freedom House [3] та інших обумовлює необхідність дослідження проблематики правового регулювання діяльності засобів масової інформації в новому світлі, з огляду на причини негативних явищ у сфері свободи слова, що призвели до найбільш серйозної кризи демократії в світі за останнє десятиріччя.

Стан доктринальної розробленості досліджуваної теми характеризується відсутністю комплексних напрацювань щодо конституційно-правового статусу ЗМІ. Окремі аспекти законодавчого забезпечення діяльності ЗМІ досліджуються в працях фахівців у галузі загальної теорії держави та права, інформаційного права, конституційного права, адміністративного права: – В. Б. Авер'янова, О. А. Баранова, І. Л. Бачило, О. А. Гаврилова, Р. А. Калюжного, В. А. Копилова, О. В. Каплій, А. Т. Комзюка, А. І. Марущака, О. Г. Марценюка, А. М. Новицького, Н. Б. Новицької, О. В. Олійника, В. Ф. Погорілка, П. М. Рабіновича, І. М. Сопілко, В. С. Цимбалюка, М. Я. Швеця, Ю. С. Шемшученка та ін.

Щодо нормативно-правового врегулювання, то в першу чергу, слід зазначити, що Конституція України не вдається до детальної регламентації діяльності ЗМІ, а закріплює лише основні засади інформаційної сфери відносин. Серед конституційних основ діяльності ЗМІ найважливішими є такі норми: ст. 34 – свобода думки і слова, вільне вираження своїх

поглядів і переконань, свобода інформації в тому числі масової, можливість обмежень виключно на підставах і в порядку встановлених законом; ст. 13 – забезпечення права власності як економічна гарантія діяльності недержавних ЗМІ; ст. 15 – політичний, економічний, ідеологічний плюралізм та заборона цензури [1]. Згадані засади відповідають міжнародно-правовим стандартам у сфері інформації.

Взагалі нормативно-правова база, що регламентує досліджувані відносини, з одного боку, характеризується наявністю великої кількості спеціальних законів, близько 15-ти, та значного корпусу пов'язаних законів і підзаконних нормативно-правових актів, прийнятих протягом років незалежності, що фрагментарно регулюють окремі аспекти та різновиди інформаційних відносин, не створюючи, однак, чіткої ієрархічної системи. А з іншого боку, – значний масив норм, що стосуються регулювання інформаційної сфери, міститься у кодифікованому законодавстві суміжних галузей права, наприклад – в цивільному, адміністративному, трудовому, кримінальному. Загалом за підрахунками фахівців, кількість тільки Законів України, в яких регулюються суспільні інформаційні відносини, досягла більш ніж 260 [2]. Також характерною рисою є відсутність єдиного нормативного акта, який би регулював правовий статус усіх різновидів ЗМІ. Це призводить до суттєвих розбіжностей у правовому статусі різних видів ЗМІ, неузгодженості юридичних норм поміж собою, ускладнення процесів пошуку, аналізу та практичного застосування даних норм.

Ще одним недоліком у правовому забезпеченні діяльності ЗМІ є те, що значна кількість нормативно-правових актів була прийнята раніше ніж Конституція України, як наслідок зміст інформаційного законодавства України не завжди відповідає потребам українського суспільства та реаліям сьогодення, особливо з огляду на інформаційну та збройну агресію здійснювану проти України.

Вищезазначені недоліки створюють низку серйозних системних проблем: відсутність збалансованої та взаємовигідної системи комунікацій між суспільством, ЗМІ та державною владою, з належним рівнем забезпечення прав кожного із суб'єктів даного трикутника, рівністю їх у правах, балансі між правом на свободу слова та необхідністю захисту національної безпеки; монополізація медіа-ринків, за якої значна кількість ЗМІ фінансується і контролюється бізнес-магнатами, що переслідують власні політичні інтереси, в результаті відбувається наповнення інформаційного простору надмірною кількістю політично заангажованих, необ'єктивних та незбалансованих повідомлень; незавершена робота із запровадження системи суспільного мовлення, яка могла б внести певні корективи і збалансувати взаємовідносини в трикутнику «суспільство – ЗМІ – влада».

Стан збройного конфлікту та протистояння інформаційній війні призвели до того, що Україна почала поступово закривати свій інформаційний простір від зовнішнього впливу та регламентувати його контентну наповненість. Тому нормативно-правові акти, що приймаються останнім часом, мають спрямованість на захист національної, у тому числі інформаційної безпеки та одночасно носять обмежувальний характер у контексті свободи вираження поглядів. Так, наприклад, 25 лютого 2017 року Президент України підписав указ, яким ввів в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України (РНБО) «Про Доктрину інформаційної безпеки України», відповідно до якого забороняється використання інформаційного простору в деструктивних цілях або для дій, що спрямовані на дискредитацію України на міжнародному рівні. Подібні формулювання є доволі широкими, що дозволить у подальшому кваліфікувати будь-яке інакомислення як таке, що створює загрозу національній безпеці. Іншим указом Президента України від 13 лютого 2017 року введено в дію ще одне рішення РНБО «Про загрози кібербезпеці держави та невідкладні заходи з їх нейтралізації». Кабінету Міністрів доручено внести законопроекти щодо імплементації положень Конвенції про кіберзлочинність 2001 р., де передбачити запровадження блокування за рішенням суду операторами та провайдерами телекомунікацій визначеного інформаційного ресурсу (веб-сайту); надання операторами та провайдерами телекомунікацій на вимогу правоохоронних органів необхідної інформації тощо [3]. Постановою Кабінету Міністрів від 14 січня 2015 р. № 2, було створене Міністерство інформаційної політики України. Ця подія була неоднозначно сприйнята українським суспільством, зокрема, блогери та журналісти протестували проти нового міністерства, побоюючись, що його діяльність може призвести до запровадження цензури.

Враховуючи вищевикладене, вважаємо, що сфера інформаційних відносин потребує системного реформування, у рамках якого необхідно провести кодифікацію інформаційного законодавства, при цьому дуже важливо, щоб законодавчі зміни, що розробляються на національному рівні, відповідали кращим міжнародним практикам та були максимально орієнтованими на захист прав людини та підтримання плюралізму думок і медіа. У цьому аспекті доцільно згадати Спільну декларацію про свободу вираження поглядів, «фейкові» новини, дезінформацію та пропаганду чотирьох представників, що відповідають за свободу медіа на універсальному (ООН) та регіональному (ОБСЄ, ОАД, АКПЛН) рівнях, в якій закріплені ключові принципи: пропорційність, недопустимість відповідальності посередників за розміщений на їх ресурсах контент; заборона фільтрування контенту; блокування як міра крайньої необхідності; заборона трансляції лише на підставі рішення суду в силу

незаконності контенту; збереження плюралістичного медійного середовища тощо [3].

Отже, наразі перед Україною стоїть непросте завдання – пройти перевірку на демократичність, а саме, у прагненнях забезпечити національну безпеку, не перегнути з обмеженнями конституційних свобод, утриматись від зловживань та дотримати баланс між свободою кожного говорити і бути почутим та забезпеченням національної безпеки держави.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show>
2. Дотримання інформаційних прав і свобод українських громадян: нормативно-правове забезпечення і регулятивні важелі. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/231>
3. Аналітичний звіт «Свобода вираження поглядів у період конфлікту: Українські реалії». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/Freedom-of-Expression_Report_Ukraine_DDP_UKR.pdf